

Recenzie

KOSOVÁ, Beáta: Filozofické a globálne súvislosti edukácie

Banská Bystrica: PdF UMB, 2013, 173 s.

Azda nie je vo svete nič náročnejšie a zložitejšie ako výchova a vzdelávanie. Ide o oblasti spoločenskej existencie, ktoré ovplyvňuje história i súčasnosť, rodina i spoločnosť, škola i verejnosť, mikroprostredie i svet. V centre týchto skutočností je dieťa i dospelávajúci, ktorý má tieto všetky vplyvy absorbovať a prijať normy života v globálnom i rozdelenom svete. Objektívna realizácia výchovy a vzdelávania má základ v reálnom videní úloh, cieľov a predovšetkým procesov formovania osobnosti, čo nevyhnutne vyžaduje jednorozové filozofické objasňovanie pozície človeka v živote a spoločnosti. Takej pozície, ktorá má síce určitý súlad s procesom formovania, ale predovšetkým s úlohami tvorby samostatnej kultivovanej osobnosti.

Tieto otázky autorka publikácie *Filozofické a globálne súvislosti edukácie* prof. PhDr. Beáta Kosová, CSc., ktorá v tejto práci rieši aktuálne úlohy výchovy a vzdelávania v intenciách nevyhnutných potrieb ľudskej spoločnosti a vnímania vychovávaných ako budúcich samostatných ľudí, osobností s reálnym vnímaním života či sveta a vlastnej aktivity v ich podmienkach. Pri analýze všetkých aspektov utvárania osobnosti človeka sa prejavuje jednoznačná tendencia, ktorej podstatou je navrátenie významu a poslania pedagogiky ako výraznej vedy, ktorú spoločnosť musí vážne prijímať, ak jej ide o najcennejšiu hodnotu vlastnej existencie a rozvoja, a to o osobnosť človeka.

V súlade s uvedenými faktami sú koncipované jednotlivé kapitoly publikácie, organicky a logicky spracované, nadväznú a predovšetkým poskytujúce podnety nielen pre pedagogickú teóriu, ale aj pedagogickú prax. Autorka publikácie je známa ako erudovaná odborníčka pre oblasť prípravy budúcich učiteľov, filozofie výchovy a vzdelávania, ale aj ako výrazná manažérka výchovy a vzdelávania s dôrazom na vysokoškolskú prípravu učiteľov. Predstavuje problémy a úlohy pedagogiky, vzhľadom na súvislosti výchovy a vzdelávania, vzťahy pedagogiky a filozofie, pedagogiky a histórie a ukončením úvah je oblasť dialektického a systémového prístupu k vzdelávaniu a výchove z aspektu teórie tejto vednej oblasti.

Vstupný text predstavuje exkurz do podstaty a úloh pedagogiky, teórie i praxe výchovy a vzdelávania ako všeobecný úvod, ktorým autorka vytvára základ pre ďalšie analýzy. Z aspektu nevyhnutnej previazanosti spoločnosti a jednotlivca rieši súvislosti antropologického a ontologického rozmeru výchovy, hodnotových a etických súvislostí výchovy a vzdelávania, poznávacích a praktických súvislostí výchovy a vzdelávania s ukončením prístupov, ktoré sa dotýkajú globálnych aspektov výchovy a vzdelávania.

Obsah jednotlivých kapitol publikácie jednoznačne smeruje k objasneniu dimenzií človeka, významu jeho života, k čomu má výrazne prispieť práve výchova. Veľmi pozitívnym javom publikácie Filozofické a globálne súvislosti edukácie je skutočnosť, že autorka nechce predkladať hotové návody, ale v texte poskytuje podnety pre tvorivé myslenie v oblasti výchovy a vzdelávania smerujúcich k jednoznačnému dynamizovaniu osobnosti človeka v užších či širších súvislostiach. Priamo sa dotýka otázok hodnotovej orientácie, morálky, slobody, zodpovednosti či autority vo výchove. Pri analýze uvedených kvalít života človeka nezabúda ani na kľúčovú úlohu učiteľského povolania, zvlášť z aspektu jeho etického významu. Pri všetkých problémoch, ktoré spoločnosť ochudobňujú a brzdia jej rozvoj, je nutné si všimnúť význam a nenahradiťnosť učiteľa ako skutočného, vysokoškolsky vzdelaného, kvalifikovaného odborníka pre procesy výchovy a vzdelávania.

Už zrejme nestačí len konštatovať nízke spoločenské uznanie učiteľa, ale sú potrebné aj účinné opatrenia, lebo pokiaľ nebudú výchova a vzdelávanie úspešne realizované, ich spojenie s praktickým životom a potrebami, potom bude klesať aj ekonomická, spoločenská, kultúrna či politická úroveň spoločnosti a medziľudských vzťahov v nej. Výsledkom môže byť aj ohrozenie demokracie a v texte publikácie autorka dôsledne a pomocou faktov rozvíja vzťah demokracie a výchovy v súlade s názorom, že „demokracia je postavená na etických základoch, na mravnom konaní väčšiny podľa idey ľudskej dôstojnosti a idey humanity“ (s. 131).

V tomto zmysle sú analyzované aj globálne súvislosti výchovy a vzdelávania. Autorka publikácie sprístupňuje úvahy nad realitou globalizácie, ktorá má pozitívne i negatívne prejavy, lebo na jednej strane vedie k užšej spolupráci, ale na druhej strane smeruje k výraznejšiemu deleniu na bohatých a chudobných, nejednoznačnému ochraňovaniu prírody, rastu sociálneho napätia, či prísnej ekonomizácii života spoločnosti. Sú to problémy, ktoré následne narušujú medziľudské vzťahy, morálku, city a pod., čo už analyzoval K. Lorenz v publikácii 8 smrteľných hriechov. Aj preto je vyjadrený názor, že globalizácia je „široké spektrum spoločenských procesov, ktoré sa vymykajú kontrole národných štátov a spontánne, neriadeným spôsobom a nekoordinovane vedú k integráciám na vyššej úrovni“ (s. 139).

Na uvedenú skutočnosť je potrebné reagovať aj v oblasti výchovy a vzdelávania, čiže z pedagogického hľadiska. Nestačí svet v jeho súvislostiach a rozporoch len poznávať, ale aj utvárať vzťahy a postoje tak, aby sa ľudia, na základe ľudských potrieb, navzájom podporovali a pomáhali si v záujme kvality života. Preto plne súhlasím s názorom autorky, že v existujúcich podmienkach globalizácie je potrebné sa snažiť o „výchovu autentickej, nekonformnej osobnosti, ktorá si je vedomá svojich možností, schopností, aj svojich ideálov, ale aj potrieb iných a sveta, ktorá je schopná slobodne, ale pritom zodpovedne

a mravne riadiť vlastný život, ktorá je zaujatá osobnými plánmi a zároveň angažovaná pre zlepšenie života spoločnosti“ (s. 161).

Súhrnne je potrebné konštatovať, že publikácia autorky B. Kosovej „Filozofické a globálne súvislosti edukácie“ poskytuje rad podnetov nielen pre teóriu, ale aj pre výchovu a vzdelávanie. Poskytuje komplexný prístup k výchove a vzdelávaniu na základe konkrétnych filozofických faktov a súvislostí, ktoré sa dotýkajú života človeka a utvárania jeho osobnosti. Publikácia je obsahom i celkovým spracovaním vhodná nielen pre odborníkov z oblasti pedagogiky, ale aj pre študentov učiteľstva, či ďalších záujemcov, ktorým nie sú výchova a vzdelávanie ľahostajné.

Ján Danek
Katedra pedagogiky, FF UCM, Trnava